

Rudolf Steiner



Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΦΥΣΗ ΤΗΣ
ΜΟΥΣΙΚΗΣ
ΚΑΙ Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΟΥ ΤΟΝΟΥ

GA 283

Μετάφραση: Γεράσιμος Ε. Κατραμάδος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ETRA

Τίτλος: **Η εσωτερική φύση της μουσικής και η εμπειρία του τόνου**

Μετάφραση: Γεράσιμος Ε. Κατραμάδος

Επιμέλεια κειμένου: Κυριακή Βουδούρη

Επιμέλεια έκδοσης: Βάλλυ Καλοζούμη

Διορθώσεις: Άρτεμις Φ. Χανιώτη

Εξώφυλλο : Γεράσιμος Ε. Κατραμάδος

ISBN: 978-618-5735-08-1

Εκδόσεις ETRA©2023

Ευεργετών 7, Π. Φάληρο, 17563

T. 210 9811753

www.etra.gr

Κανένα μέρος του παρόντος βιβλίου δεν επιτρέπεται να αναπαραχθεί με οποιαδήποτε μηχανική, φωτογραφική ή ηλεκτρονική διαδικασία ή με τη μορφή φωνογραφικής εγγραφής, ούτε να αποθηκευτεί σε σύστημα ανάκτησης, να μεταδοθεί ή να αντιγραφεί με οποιονδήποτε άλλο τρόπο για δημόσια ή ιδιωτική χρήση -εκτός από τη «θεμιτή χρήση» ως σύντομων αποσπασμάτων που ενσωματώνονται σε άρθρα και κριτικές- χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Το νευροαισθητικό μας σύστημα είναι εσωτερικά διαμορφωμένο μουσικά και βιώνουμε τη μουσική ως καλλιτεχνική ποιότητα στο βαθμό που ένα μουσικό κομμάτι είναι σε αρμονία με το μυστήριο της δικής μας μουσικής δομής.

~Rudolf Steiner



Το έργο του Ανθρωποσοφικού ρεύματος είναι να μας γνωστοποιήσει κόσμους που μας περιβάλλουν κάθε στιγμή. Κόσμους στους οποίους ζούμε, αλλά για τους οποίους δε γνωρίζουμε τίποτα υπό κανονικές συνθήκες. Η Ανθρωποσοφία δε θέλει να μας γνωστοποιήσει κόσμους οι οποίοι είναι μακριά μας, δηλαδή κόσμους που μας είναι απρόσιτοι. Θέλει να μας φέρει πιο κοντά με τους κόσμους εκείνους που μας επηρεάζουν και μας περιβάλλουν. Ωστόσο, αυτοί οι κόσμοι είναι άγνωστοι για μας επειδή δε διαθέτουμε τα όργανα εκείνα που θα μας επιτρέψουν να τους παρατηρήσουμε.

Προς το παρόν, το μόνο που μπορούμε να κάνουμε είναι να ενημερώσουμε τους ανθρώπους για τους κόσμους αυτούς. Μπορούμε μόνο να επισημάνουμε και να ενθαρρύνουμε τους ανθρώπους να συμμετέχουν σε δραστηριότητες που θα «ξεκλειδώσουν» τα όργανα εκείνα που θα τους επιτρέψουν να αντιληφθούν αυτούς τους υψηλότερους κόσμους.

Rudolf Steiner: GA 88 : Βερολίνο, 28 Οκτωβρίου 1903

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος - Erika V. Asten	9
Εισαγωγή - Frederick Amrine	11
Σημείωμα του μεταφραστή	27
Διάλεξη I - 3 Δεκεμβρίου 1906	29
Διάλεξη II - 12 Νοεμβρίου 1906	43
Διάλεξη III - 26 Νοεμβρίου 1906	59
Διάλεξη IV - 2 Δεκεμβρίου 1906	71
Διάλεξη V - 7 Μαρτίου 1923	91
Διάλεξη VI - 8 Μαρτίου 1923	109
Διάλεξη VII - 16 Μαρτίου 1923	129
Παράρτημα - Andrea Intveen	149
Τα μουσικά όργανα στην ανθρωποσοφική μουσικοθεραπεία με αναφορά στο μοντέλο του Rudolf Steiner για το τριπλό ανθρώπινο ον.	
Βιογραφικό Rudolf Steiner	164

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ERIKA V. ASTEN

*“Σεμνή κατά πάντα η μουσική θεών εύρημα ούσα.
Η μουσική είναι καθ’ όλα ιερή όντας εφεύρεση των θεών.”*
~ Πλούταρχος

Ο τόμος αυτός περιέχει τις δύο μοναδικές σειρές διαλέξεων που έδωσε ο Rudolf Steiner κυρίως για θέματα μουσικής. Η πρώτη ομάδα τριών διαλέξεων, που δόθηκε το 1906, εξηγεί γιατί η μουσική κατείχε πάντα μια ιδιαίτερη θέση ανάμεσα στις τέχνες. Η μουσική είναι η μόνη μορφή τέχνης της οποίας η αρχετυπική προέλευση βρίσκεται στον πνευματικό και όχι στον φυσικό κόσμο, όπως συμβαίνει με την αρχιτεκτονική, τη γλυπτική ή τη ζωγραφική. Δεδομένου ότι κάθε βράδυ κατά τη διάρκεια του ύπνου η ψυχή του ανθρώπου βρίσκεται στον πνευματικό κόσμο -ουσιαστικά έναν ωκεανό γεμάτο φως από ήχους- είναι κατανοητό γιατί η μουσική μιλάει τόσο άμεσα και δυναμικά σχεδόν σε όλους. Ο μουσικό-συνθέτης μεταφράζει αυτό που έχει βιώσει στον πνευματικό κόσμο σε αρμονίες, μελωδίες και ρυθμούς μουσικής, που εκδηλώνονται σωματικά, στο φυσικό επίπεδο. Η μουσική, επομένως, είναι ένας αγγελιαφόρος από τον πνευματικό κόσμο, που μας μιλάει μέσω των τόνων, εφόσον δεν είμαστε σε θέση να συμμετέχουμε άμεσα στα υπεραισθητά γεγονότα.

Στις υπόλοιπες 4 διαλέξεις, που δόθηκαν το 1922-1923, ο Steiner προσεγγίζει τον άνθρωπο και την εμπειρία του από την οπτική γωνία του κόσμου των τόνων, μια εμπειρία που έχει υποστεί βαθιές αλλαγές κατά τη διάρκεια της εξέλιξης. Πριν από την ατλαντική καταστροφή, η οποία περιγράφεται

λεπτομερώς στο βιβλίο του Steiner *Εσωτερική Επιστήμη*¹, ο άνθρωπος αντιλαμβανόταν μόνο εκείνα τα διαστήματα που ήταν μεγαλύτερα από την εβδομή. Τέτοιου είδους διαστήματα τον ανύψωναν έξω από το σώμα του και καθιστούσαν κάθε μουσική εμπειρία κοσμο-πνευματική. Στην πρώιμη μετα-ατλαντική περίοδο, η εμπειρία του ανθρώπου για το *τονικό διάστημα* περιορίστηκε σε εκείνη της πέμπτης. Στη σύγχρονη εποχή, στην περίοδο της εμπειρίας της τρίτης, αντιλαμβανόμαστε την πέμπτη ως κενή. Αυτό το αίσθημα κενού προκαλείται στην πραγματικότητα, όπως εξηγεί ο Steiner, από την απόσυρση των θεών από τη σφαίρα του ανθρώπου. Ένα εκτεταμένο μάθημα για τραγουδιστές και άλλους ασκούμενους μουσικούς, που είχε προγραμματιστεί για το δεύτερο εξάμηνο του 1924, δεν μπόρεσε να πραγματοποιηθεί λόγω της εμφάνισης της θανάσιμης ασθένειας του Rudolf Steiner. Ο μοναδικός κύκλος διαλέξεων στον οποίο μπορούν να στραφούν οι μουσικοί, είναι ο κύκλος μαθημάτων Τονικής Ευρυθμίας, που δόθηκε στο Dornach τον Φεβρουάριο του 1924 και δημοσιεύτηκε ως (*Eurythmy as Visible Music – GA278*) «Η Ευρυθμία ως ορατή μουσική». Επομένως, η συλλογή αυτών των διαλέξεων που παρουσιάζεται εδώ είναι ένας σπάνιος θησαυρός.

Erika V. Asten

1. Rudolf Steiner: *Εσωτερική Επιστήμη* GA 13 – Εκδόσεις Etra

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΟΥ FREDERICK AMRINE
Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΩΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΚΑΤΩΦΛΙΟΥ



Ακόμα και το πιο απλό μουσικό κομμάτι μας φέρνει μέχρι το κατώφλι και μας οδηγεί σε μια άμεση εμπειρία του πνευματικού κόσμου. Όπως όλα τα κατώφλια, η μουσική είναι μια μετάβαση μεταξύ δύο ποιοτικά διαφορετικών χώρων. Τα κατώφλια αντιστέκονται στη μετακίνηση στον νέο χώρο, παρουσιάζοντας μια δοκιμασία που πρέπει να αντιμετωπιστεί ή έναν γρίφο που πρέπει να λυθεί, όπου μετά το φαινομενικό εμπόδιο γίνεται πόρτα. Όπως όλες οι γνήσιες εμπειρίες κατώφλιου, η πρώτη και πολύ σημαντική δοκιμασία της μουσικής είναι να αναδειξουμε στη συνείδηση μας το μέχρι τώρα ασυνείδητο γεγονός ότι η μουσική μας έχει μεταφέρει πέρα από ένα κατώφλι. Τότε αρχίζει να ρέει η ροή των αιγιμάτων. Η δική μου είσοδος σε αυτό το θέμα ξεκίνησε με μια αόριστη διαίσθηση ότι η μουσική δε μοιάζει με καμία άλλη αισθητηριακή εμπειρία, η οποία οδήγησε, μέσω του Steiner και του Zuckerkandl, στη σωκρατική προϋπόθεση: τη σοφία της γνώσης ότι δε γνώριζα τη μουσική. Όσο περισσότερο το σκεφτόμουν, τόσο πιο αιγιματικό γινόταν, και μόνο τότε άρχισα να συνειδητοποιώ τον βαθμό στον οποίο η μουσική δεν είναι απλώς μια ευχαρίστηση, αλλά και ένας τόπος για πραγματική διαλογιστική εργασία. Είθε αυτό το δοκίμιο να βοηθήσει και άλλους να οδηγηθούν στον ίδιο δρόμο. Η μουσική είναι εξαιρετική στο πλαίσιο της αισθητηριακής εμπειρίας στο ότι είναι μόνο φαινομενικά αισθητηριακή.

Κάθε φορά που η κανονική συνείδηση προσπαθεί να συλλάβει τη μουσική, ξεφεύγει. Συνειδητοποιούμε ότι η μουσική μας έχει οδηγήσει ασυνείδητα σε μια υπεραισθητή σφαίρα και ότι για να κατανοήσουμε αυτή την ανώτερη σφαίρα, πρέπει πρώτα να διευρύνουμε τη συνείδησή μας. Ο καλύτερος τρόπος για να ξεκινήσουμε τη διεύρυνση είναι να παλέψουμε με τα αινίγματα. Προτείνω λοιπόν να εξερευνήσουμε πέντε τρόπους με τους οποίους η μουσική είναι αινιγματική:

1. η μουσική είναι αρχικά και πάντα μια υπεραισθητή αντίληψη
2. η μουσική είναι η μόνη εμπειρία μας μέσα στη φυσιολογική συνείδηση της πραγματικής σε αντίθεση με την απλώς φαινομενική κίνηση
3. η μουσική δημιουργεί τον δικό της χώρο μέσα στον οποίο δεν ισχύουν οι κανόνες του φυσικού κόσμου
4. η μουσική ξεδιπλώνεται μέσα στον δικό της χρόνο που είναι θεμελιωδώς διαφορετικός από τον «χρόνο του ρολογιού» και
5. η μουσική είναι ένας ζωντανός οργανισμός - στην πραγματικότητα, μια άμεση εμπειρία της ίδιας της ζωής.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΩΣ ΥΠΕΡΑΙΣΘΗΤΗ ΑΝΤΙΛΗΨΗ

Ο προβληματισμός σχετικά με τη μουσική εμπειρία μας οδηγεί αμείλικτα στο μεγάλο παράδοξο ότι οι ακουόμενοι τότε δεν είναι μουσική και ότι η μουσική δεν αποτελείται από ακουόμενους τόνους. Ο Rudolf Steiner επισημαίνει ακριβώς αυτό το αίνιγμα στην Ευρυθμία ως ορατή μουσική: «Θα μπορούσα να σας δώσω έναν κάπως ιδιόμορφο ορισμό της μουσικής ... Τι είναι η μουσική; Είναι αυτό που δεν ακούει κανείς». Αν η ευρυθμία είναι «το αόρατο που γίνεται ορατό», η μουσική είναι «το μη ακουόμενο που γίνεται ακουόμενο».